

กสม. ๒

รายงานผลการตรวจสอบ

การละเมิดสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

รายงานผลการตรวจสอบที่ ๑๙๒-๑๙๓/๒๕๖๖

เรื่อง สิทธิชุมชนอันเกี่ยวเนื่องกับสิทธิในการจัดการที่ดินและทรัพยากร กรณีร้องเรียนว่า การเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขานทับพื้นที่ทางจิตวิญญาณและชาดการ รับฟังความคิดเห็นของประชาชน

คำร้องที่

๑๙๔/๒๕๖๕

อุทยานแห่งชาติออบขาน (เตรียมการ) ที่ ๑
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่ ๒

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง

คำร้องที่

๑๘/๒๕๖๖

อุทยานแห่งชาติออบขาน (เตรียมการ) ที่ ๑
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่ ๒

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง

คำร้องทั้งสองคำร้องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิชุมชนและสิทธิในการจัดการที่ดินและทรัพยากร ซึ่งมีประเด็นร้องเรียนเกี่ยวเนื่องกัน และมีผู้ถูกร้องเป็นหน่วยงานเดียวกัน จึงให้พิจารณารวมกัน โดยให้เรียกผู้ร้องตามคำร้องที่ ๑๙๔/๒๕๖๕ ว่า ผู้ร้องที่ ๑ เรียกผู้ร้องตามคำร้องที่ ๑๘/๒๕๖๖ ว่า ผู้ร้องที่ ๒ เรียกผู้ถูกร้องที่ ๑ ตามคำร้องทั้งสอง ว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ และเรียกผู้ถูกร้องที่ ๒ ตามคำร้องทั้งสอง ว่า ผู้ถูกร้องที่ ๒

๑. ความเป็นมา

ผู้ร้องทั้งสองได้ร้องเรียนผ่านกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามคำร้องที่ ๑๙๔/๒๕๖๕ ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๕ และที่ ๑๘/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ ตามลำดับว่า ผู้ถูกร้องทั้งสองเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขานทับที่ทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

/บ้านแม่ลานคำ...

บ้านแม่ลานคำ บ้านป่าคา และบ้านทรายมูล ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยขาดการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน จึงขอให้ตรวจสอบ

๒. การตรวจสอบ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ และระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๕๖๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยพิจารณาจากการชี้แจงข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ รายการเอกสาร พยานหลักฐานจากการตรวจสอบ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ สำเนาบันทีกตรวจสอบระหว่างผู้ถูกร้องที่ ๑ กับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนบ้านทรายมูล ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑

๒.๑.๒ สำเนาเอกสารผลการสำรวจพื้นที่จิตวิญญาณบ้านแม่ลานคำ และบ้านป่าคา ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ของคณะทำงานชุดที่ ๑๓ ระหว่างวันที่ ๑๖-๑๘ มกราคม ๒๕๖๒

๒.๑.๓ สำเนาหนังสือสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๖ ที่ ทส. ๐๙๒๖.๖/๗๐๒๒ ลงวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๕ ถึงผู้ใหญ่บ้าน [REDACTED] บ้านป่าคา

๒.๑.๔ สำเนาเอกสารข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนที่เกี่ยวข้อง และประชาชน ในการกำหนดพื้นที่อุทยานแห่งชาติออบขาน จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๕ ของผู้ถูกร้องที่ ๑

๒.๑.๕ สำเนาหนังสือผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๐๙๒๖.๖๑๐/๔๐๒ ลงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๕ ถึงผู้ใหญ่บ้าน [REDACTED] บ้านป่าคา พร้อมสำเนาเอกสาร ได้แก่ สำเนารายงานการประชุมการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนที่เกี่ยวข้อง และประชาชน ในการกำหนดพื้นที่อุทยานแห่งชาติออบขาน จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๕ ณ หอประชุมอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

๒.๑.๖ บันทีกการรับฟังข้อเท็จจริงจากผู้ร้องที่ ๑ ผ่านระบบ Zoom Meeting เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

๒.๑.๗ รายงานการประชุมหารือแนวทางการแก้ไขปัญหากับผู้ถูกร้องที่ ๒ กรณีคำร้องที่ ๑๙๔/๒๕๖๕ และคำร้องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๕ ณ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

/๒.๑.๘ เอกสาร...

๒.๑.๘ เอกสารความเป็นมา เหตุผล ความจำเป็น ในการกำหนดพื้นที่อุทยานแห่งชาติออบขาน ของผู้ถูกร้องที่ ๒ ประกอบการประชุมตามข้อ ๒.๑.๗

๒.๑.๙ บันทึกการลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงของพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๖ ณ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

๒.๑.๑๐ เอกสารจากการประชุมรับฟังข้อเท็จจริงและหารือแนวทางการแก้ไข ปัญหา กรณีคำร้องที่ ๑๙๔/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๖ ณ ที่ว่าการอำเภอสะเมิง ประกอบด้วย เอกสารประกอบการประชุมจากผู้ถูกร้องที่ ๑ และบันทึกการประชุมโดยพนักงานเจ้าหน้าที่

๒.๑.๑๑ หนังสือของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ทส ๐๙๒๖.๖๑๐/๒๓๑ ลงวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ ถึง เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๒. ข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบ

๒.๒.๑ ข้อเท็จจริงฝ่ายผู้ร้อง

๑) ผู้ร้องที่ ๑

และผู้ร้องที่ ๒

๒) ผู้ถูกร้องทั้งสองเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขานทับพื้นที่ ชุมชนบ้านแม่ลานคำ บ้านป่าคา และบ้านทรายมูล ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็น ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง โดยบ้านแม่ลานคำ มี ๕ หย่อมบ้าน ประชากร ๖๑๘ คน บ้านป่าคา มี ๓ หย่อมบ้าน ๑๗๘ หลังคาเรือน ประชากร ๗๑๑ คน บ้านทรายมูล (ไม่มีข้อมูลจำนวนหย่อมบ้าน) ประชากร ๑๘๑ ครัวเรือน ๔๗๕ คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมระบบไร่หมุนเวียน เปิดใช้ครั้งละหนึ่งแปลง แปลงละ ๓ ถึง ๕ ไร่ หมุนเวียนทุก ๆ ๗ ปี โดยหนึ่งครัวเรือนจะใช้พื้นที่เป็น ไร่หมุนเวียนอย่างน้อย ๗ แปลง และเลี้ยงวัว ควาย โดยปล่อยให้สัตว์เข้าไปอาศัยอยู่ในป่า รวมทั้งเก็บหา ของป่า

๓) เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๕ ผู้ถูกร้องที่ ๑ ร่วมกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในเขตอำเภอ สะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ณ ที่ว่าการอำเภอสะเมิง โดยมีคณะอาจารย์จากมหาวิทยาลัยศิลปากรและ มหาวิทยาลัยแม่โจ้เป็นผู้ดำเนินกระบวนการ ผู้ร้องทั้งสองได้เข้าร่วมประชุม โดยผู้ร้องที่ ๑ เห็นว่า กระบวนการรับฟังความคิดเห็นในครั้งนี้เป็นรูปแบบการตั้งคำถาม ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดง ความคิดเห็นโดยอิสระ และผู้ร้องที่ ๒ เห็นว่ากระบวนการจัดทำแนวเขตอุทยานแห่งชาติออบขานไม่มี ความโปร่งใส ผู้ถูกร้องที่ ๑ ไม่ใส่ใจผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน เนื่องจากภายหลังการเดินสำรวจ

/แนวเขต...

แนวเขตร่วมกันระหว่างผู้ถูกร้องที่ ๑ กับประชาชนเมื่อประมาณ ๑๐ ปีที่แล้ว ผู้ถูกร้องที่ ๑ ไม่นำแผนที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขานมาชี้แจงต่อประชาชนในพื้นที่ และแผนที่ที่นำมารับฟังความคิดเห็นในครั้งนี้ พบว่าจะส่งผลกระทบกับชุมชนอย่างมาก จึงประสงค์ให้ผู้ถูกร้องทั้งสองกันพื้นที่ทางจิตวิญญาณ^๑และป่าชุมชนของบ้านทรายมูลจากการเป็นพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน ตามมติประชาคมหมู่บ้านบ้านทรายมูลเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๕

๒.๒.๒ ข้อเท็จจริงฝ่ายผู้ถูกร้อง

ผู้ถูกร้องทั้งสองชี้แจงข้อเท็จจริงสอดคล้องกันสรุปได้ว่า

๑) เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๓๕ คณะกรรมการอุทยานแห่งชาติเห็นชอบให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ (กรมป่าไม้ ในขณะนั้น) สำรวจพื้นที่เพื่อจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติออบขาน จังหวัดเชียงใหม่ และเสนอร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติ ตามมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔^๒ เนื้อที่ประมาณ ๓๔๑,๘๗๕ ไร่ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๓๖ คณะรัฐมนตรีมีมติรับหลักการร่างพระราชกฤษฎีกา (อุทยานแห่งชาติออบขาน) เนื้อที่ประมาณ ๓๒๕,๙๓๗.๕ ไร่

๒) ผู้ถูกร้องที่ ๑ ได้รับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนในพื้นที่ จึงได้ตรวจสอบพื้นที่ ปรับแก้แนวเขตและกันพื้นที่ซึ่งทับซ้อนกับชุมชนและที่ทำกินของประชาชนเรื่อยมา จนกระทั่งปี ๒๕๕๐ คงเหลือเนื้อที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน ๑๔๗,๘๘๖ ไร่ ต่อมาผู้ถูกร้องที่ ๒

/มีคำสั่ง...

^๑ พื้นที่ทางจิตวิญญาณ คือ พื้นที่ป่าที่กลุ่มชาติพันธุ์ร่วมกันดูแล รักษา และใช้ประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน ตามวิถีวัฒนธรรม และความเชื่อ (ป่าเป็นที่อยู่ของผีป่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น การอนุรักษ์ป่าจึงเป็นคุณค่าอย่างหนึ่ง) ประกอบด้วย ๑) ไร่หมุนเวียน ๒) ป่าที่ชุมชนอนุรักษ์ เป็นพื้นที่ที่ห้ามตัดไม้และล่าสัตว์ทุกชนิด ยกเว้น หาสมุนไพรต่าง ๆ ๓) ป่าหากิน เป็นพื้นที่ที่สามารถเก็บหาของป่าได้ทุกชนิด ๔) ป่าใช้สอย เป็นพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์โดยการหาพืช ไม้ได้ตามความจำเป็น และ ๕) หมู่บ้านสัตว์ เป็นพื้นที่เพื่ออนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งจะใช้ประโยชน์ได้เฉพาะการเก็บหาเห็ดเท่านั้น

จาก [REDACTED] และคณะ. (๒๕๖๐). รายงานฉบับสมบูรณ์ สิทธิของชุมชนชาวกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) กับการดำเนินเขตวัฒนธรรมพิเศษ ไร่หมุนเวียน ในพื้นที่ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหา ข้อพิพาทกรณีที่ดินทำกิน และที่อยู่อาศัยของชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่ป่าภาคเหนือ (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

^๒ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔

มาตรา ๖ เมื่อรัฐบาลเห็นสมควรกำหนดบริเวณที่ดินแห่งใดที่มีสภาพธรรมชาติเป็นที่น่าสนใจ ให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิมเพื่อสงวนไว้ให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาและรับมรดกของประชาชน ก็ให้มีอำนาจกระทำได้โดยประกาศพระราชกฤษฎีกาและให้มีแผนที่แสดงแนวเขตแห่งบริเวณที่กำหนดนั้นแนบท้ายพระราชกฤษฎีกาด้วย บริเวณที่กำหนดนี้เรียกว่าอุทยานแห่งชาติ ที่ดินที่จะกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาตินั้น ต้องเป็นที่ดินที่มีได้อยู่ในกรรมสิทธิ์หรือครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลใดซึ่งมิใช่ทบวงการเมือง

มีคำสั่งที่ ๑๑๓๐/๒๕๕๘ ลงวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๘ และที่ ๒๒๙๑/๒๕๕๘ ลงวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘ แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลการประกาศอุทยานแห่งชาติเตรียมการ และประชุมเพื่อพิจารณา แนวเขตตามแผนที่ท้ายร่างพระราชกฤษฎีกา โดยใช้ภาพถ่ายออร์โธรี^๓ ปี ๒๕๔๕ มาตราส่วน ๑:๔,๐๐๐ แผนที่ภูมิประเทศมาตราส่วน ๑:๕๐,๐๐๐ ของกรมแผนที่ทหาร และภาพถ่ายดาวเทียมจาก google Earth (เก็บภาพเมื่อ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘) ประกอบการพิจารณา เนื้อที่ ๑๔๒,๖๗๘.๔๒ ไร่ โดยคณะกรรมการดังกล่าวมีความเห็นว่า แนวเขตบางตำแหน่งไม่ครอบคลุมพื้นที่ป่าที่อุทยานแห่งชาติ ดูแลตามความเป็นจริง จึงมีมติให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ปรับแก้แนวเขตตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกา ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ เช่น ลำห้วย แนวถนน ขอบป่า รวมถึงตรวจสอบปัญหาข้อขัดแย้ง และการทับซ้อนที่ทำกินของประชาชน และที่หน่วยงานต่าง ๆ ใช้ประโยชน์ โดยหากมีการทับซ้อน ให้ตรวจสอบร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อกันพื้นที่ดังกล่าวออกจากพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ ออบขาน ผู้ถูกร้องที่ ๑ จึงสำรวจพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ขาน - แม่วาง ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ขาน และป่าสงวนแห่งชาติป่าสะเมิง ในท้องที่ ๙ ตำบล ๔ อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย ตำบลน้ำแพร่ ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง ตำบลแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง ตำบลดอนเปา ตำบลบ้านกาด ตำบลแม่วิน ตำบลทุ่ง อำเภอแม่วาง และตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง ร่วมกับ ประชาชนอย่างละเอียด ปรับแก้แนวเขตและกันพื้นที่ทำกินของประชาชน พื้นที่ซึ่งหน่วยงานอื่น ใช้ประโยชน์ ตลอดจนพื้นที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน ออกจากเขตเตรียมการประกาศอุทยาน แห่งชาติออบขาน คงเหลือพื้นที่ป่าสมบูรณ์ เนื้อที่ประมาณ ๑๔๑,๗๕๖.๒๖ ไร่ (๒๒๖ ตารางกิโลเมตร)

๓) ประชาชนบ้านแม่ลานคำ และบ้านป่าคา ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอ สะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ยังคงห่วงกังวลเกี่ยวกับการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขานทับซ้อนที่ทำกิน และที่อยู่อาศัยของประชาชน ดังนั้น เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐ ผู้ถูกร้องที่ ๑ และอำเภอสะเมิง จึงจัดประชุมชี้แจงกับประชาชน ณ ที่ว่าการอำเภอสะเมิง โดยมีหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประธาน สกน. ผู้นำชุมชนบ้านแม่ลานคำ และ บ้านป่าคาเข้าร่วม ได้ข้อสรุปว่าเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย จึงเห็นควรให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ร่วมสำรวจและตรวจสอบแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าสะเมิงก่อนที่จะประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ พร้อมทั้งแต่งตั้งคณะกรรมการ และคณะทำงานในระดับอำเภอและตำบล ซึ่งมีสัดส่วนคณะกรรมการ

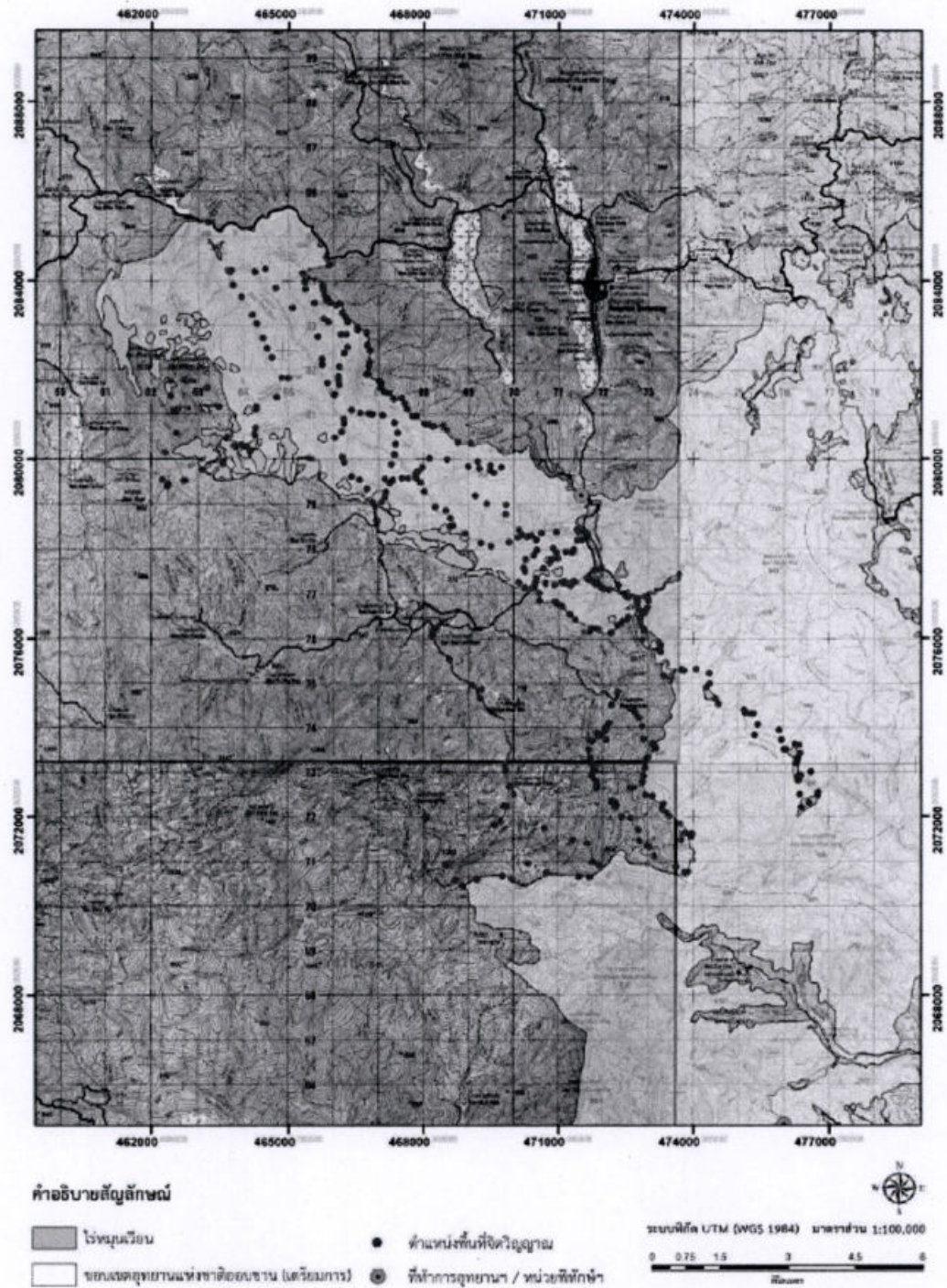
/จากภาครัฐ...

^๓ ภาพถ่ายออร์โธรี คือ ภาพถ่ายทางอากาศสีซึ่งผ่านกระบวนการปรับแก้ความผิดเพี้ยน เนื่องจากเรขาคณิต ของการถ่ายภาพ และความสูงต่างของภูมิประเทศ (Relief Displacement) โดยมีระบบพิกัดอ้างอิง ผลลัพธ์ที่ได้คือ ภาพถ่าย ที่ปรากฏรายละเอียดลักษณะสิ่งปกคลุมภูมิประเทศในเวลาที่ถ่ายภาพไว้ทั้งหมด มีมาตราส่วนและความถูกต้อง สามารถ วัดพิกัด ทิศทาง ระยะทาง ขนาด และรูปร่างของวัตถุได้

จากภาครัฐและภาคประชาชนที่ชุมชนเป็นผู้เสนอรายชื่อเท่ากัน โดยเดินสำรวจเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๑ ในรูปแบบแปลงใหญ่ตามที่ชุมชนทั้งสองประสงค์ แต่เนื่องจากเกิดข้อพิพาทจากการนำชี้จุดที่ชุมชนบ้านป่าคาใช้ประโยชน์บริเวณสบสะเมิง-สันผาห้อย-ดอยม่อนดอก เข้าไปในเขตพื้นที่ของชุมชนบ้านแม่สาบ จึงยุติการเดินสำรวจและจัดทำบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

๔) เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑ ผู้ถูกร้องที่ ๑ สำรวจพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าสะเมิงบริเวณบ้านทรายมูล ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนบ้านทรายมูล โดยประชาชนเป็นผู้นำเดินสำรวจและให้เจ้าหน้าที่ของผู้ถูกร้องที่ ๑ จับพิกัดระบบระบุตำแหน่งบนพื้นโลก (GPS) โดยผู้ถูกร้องที่ ๑ กันพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย และที่สาธารณประโยชน์ เนื้อที่ ๔,๓๒๙ ไร่ ออกจากพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน

๕) ผู้ถูกร้องที่ ๒ มีคำสั่งที่ ๓๓๕๗/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๑ แต่งตั้งคณะทำงานแก้ไขปัญหาของ [REDACTED] โดยผู้แทน [REDACTED] ชุมชนบ้านแม่ลานคำ และบ้านป่าคา ต้องการให้กันพื้นที่ป่าอีก ๒๔,๕๓๗ ไร่ ออกจากเขตเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่จิตวิญญาณและบางส่วนเป็นไร่หมุนเวียน อีกทั้ง ผู้นำชุมชนเชื่อว่าเทคนิคการอ่านแปลภาพถ่ายทางอากาศ ไม่มีความแม่นยำพอสำหรับการอ่านแปลการใช้ประโยชน์แบบไร่หมุนเวียน คณะทำงานจึงมีมติให้คณะทำงานชุดที่ ๑๓ (ผู้ถูกร้องที่ ๑ และตัวแทน [REDACTED]) ร่วมกันสำรวจ/ตรวจสอบขอบเขตพื้นที่ที่ชุมชนเสนอให้กันออก รูปแบบการใช้ประโยชน์ และรวบรวมข้อมูลที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สามารถพิสูจน์เพื่อสนับสนุนหรือยืนยันได้ว่า มีการใช้ประโยชน์ในรูปแบบดังกล่าวจริง ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๖ - ๒๘ มกราคม ๒๕๖๒ คณะทำงานดังกล่าวสำรวจพื้นที่ ๘ หย่อมบ้านของบ้านแม่ลานคำและบ้านป่าคา ได้แก่ หย่อมบ้านสบลาน หย่อมบ้านแม่ลานคำ หย่อมบ้านใหม่ หย่อมบ้านห้วยเหี้ยะ หย่อมบ้านห้วยหญ้าไทร หย่อมบ้านอมก่น หย่อมบ้านป่าคานอก และหย่อมบ้านป่าคาใน โดยประชาชนเป็นผู้นำเดินสำรวจ อธิบายความสำคัญและรูปแบบการใช้ประโยชน์พื้นที่แต่ละจุด และให้เจ้าหน้าที่ของผู้ถูกร้องที่ ๑ จับพิกัด GPS ในพื้นที่ทางจิตวิญญาณ รวมทั้งสัน ๓๖๘ จุด จำแนกตามรูปแบบการใช้ประโยชน์ได้ ๔ กลุ่ม ได้แก่ (๑) พื้นที่พิธีกรรม (๒) พื้นที่เลี้ยงสัตว์ เช่น บวกควาย (ปลัก) ที่นอนควาย (๓) พื้นที่ใช้สอย/ใช้ประโยชน์ต่าง ๆ เช่น เก็บหาของป่า พืชสมุนไพร และ (๔) พื้นที่ธรรมชาติตามสภาพภูมิประเทศเชื่อมโยงความเชื่อ (พื้นที่ทางจิตวิญญาณ) และพื้นที่ไร่หมุนเวียน รวม ๖๗ แปลง อยู่ในเขตเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ ๓๖ แปลง คาบเกี่ยวระหว่างในเขตและนอกเขตเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ ๑๒ แปลง และอยู่นอกเขตเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ ๑๙ แปลง รวมเนื้อที่ประมาณ ๓,๐๗๑.๒๙ ไร่ และไร่หมุนเวียนส่วนมากมีอายุระหว่าง ๒๕ - ๕๒ ปี มีเพียง ๓ แปลงเท่านั้นที่มีอายุประมาณ ๔ ปี (มีการใช้ประโยชน์ต่อเนื่อง) และอยู่นอกเขตเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ (ภาพที่ ๑ และภาพที่ ๒)

ภาพที่ ๑ แผนที่ภูมิประเทศแสดงตำแหน่งพื้นที่ทางจิตวิญญาน และพื้นที่โรหฺมนเวียน/เคยทำ
โรหฺมนเวียน ตามการนำชี้ของประชาชน ระหว่างวันที่ ๑๖ - ๒๘ มกราคม ๒๕๖๒

/ภาพที่ ๒...

๒๕๖๕ ณ ที่ว่าการอำเภอสะเมิง ซึ่งผู้ถูกร้องที่ ๑ ส่งรายงานการประชุมรับฟังความคิดเห็นถึงผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านที่เกี่ยวข้องในเขตอำเภอสะเมิง เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

๒.๒.๓ การแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานเจ้าหน้าที่

๑) เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๖ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และคณะ รับฟังข้อเท็จจริงจากผู้ร้องที่ ๑ ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน และพยานบุคคล ณ ศาลา หมู่บ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ว่า

๑.๑) บ้านแม่ลานคำและบ้านป่าคาเป็นชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ก่อตั้ง เมื่อประมาณ ๒๐๐ - ๓๐๐ ปีก่อน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่หมุนเวียน ปลูกข้าวโพด มะแขว่น หวาย พืชท้องถิ่น พืชสวน เก็บหาของป่า เห็ด หน่อไม้ ยาสมุนไพร ผัก พืช และ เลี้ยงวัวควายบริเวณริมแม่น้ำขาน มีวิถีชีวิตดั้งเดิมอยู่กับป่า เช่น พิธีเลี้ยงผีป่าบรรพบุรุษ พิธีดูแลไฟ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดไฟไหม้ซึ่งเป็นการดูแลรักษาป่าต้นน้ำร่วมกันของชุมชน พิธีขอผีเจ้าป่าเพื่อให้ อนุญาตออกจากพื้นที่ก่อนการทำไร่หมุนเวียน และมีกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การทำฝาย การทำแนวกันไฟ ป่าจึงเป็นแหล่งอาหาร พื้นที่พักผ่อน พื้นที่ทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของชุมชน การประกาศอุทยานจะทำให้วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเปลี่ยนแปลงไป ผู้ร้องที่ ๑ และประชาชน บ้านแม่ลานคำและบ้านป่าคาจึงประสงค์ให้ผู้ถูกร้องทั้งสองกันพื้นที่ประมาณ ๒๔,๕๓๗ ไร่ ออกจากการ เป็นพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน โดยไม่ต้องเดินสำรวจรายละเอียด

๑.๒) เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๕ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๖ (เชียงใหม่) และผู้ถูกร้องที่ ๑ จัดประชุมรับฟังความคิดเห็นต่อการเตรียมการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ออบขาน ณ ที่ว่าการอำเภอสะเมิง และมีหนังสือเชิญประชุมถึงผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่ลานคำ บ้านป่าคา บ้านทรายมูล และหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องในเขตอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยให้ประชาชนดาวน์โหลด เอกสารประกอบจาก QR Code ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยง่าย ทั้งนี้ ในวันประชุม รับฟังความคิดเห็น เจ้าหน้าที่ได้ชี้แจงแผนที่และข้อมูล แต่ประชาชนบางส่วนยังไม่เข้าใจแนวเขตแผนที่ และผู้ดำเนินการประชุมเปิดเวทีให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นที่ละหุ่ยอบบ้าน ประชาชนที่เข้าร่วมประชุม ลงมติร่วมกันว่า ไม่เห็นด้วยกับการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งผู้แทนขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ยืนยันมติตามความเห็นของประชาชน อย่างไรก็ตาม ประชาชนในพื้นที่ที่มีความกังวล ว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ จะนำข้อเสนอแนะของชุมชนเสนอต่อคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติหรือไม่

๒) เมื่อวันที่...

ในการกำหนดให้พื้นที่บริเวณใดเป็นอุทยานแห่งชาติ การขยายอุทยานแห่งชาติ หรือการเพิกถอนอุทยาน แห่งชาติไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ให้มีการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนที่เกี่ยวข้อง และ ประชาชน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการ ทั้งนี้ ตามประกาศที่รัฐมนตรีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

๒) เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๖ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และคณะ ประชุมร่วมกับผู้ถูกร้องที่ ๑ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงใหม่ ผู้ร้องที่ ๑ พยานบุคคล ผู้นำชุมชน และประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน ณ ที่ว่าการอำเภอสะเมิง โดยกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีความเห็นว่า พื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน มีขนาดใหญ่และยังมีบางพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่ทำกินของประชาชน (ไร่นาวนเวียน) พื้นที่จิตวิญญาณ และ ป่าใช้สอย อาจเกิดผลกระทบในระยะยาว เห็นควรให้ผู้ถูกร้องทั้งสองดำเนินการด้วยความระมัดระวังและ ต้องให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูล ขั้นตอน และกระบวนการต่าง ๆ รวมถึงต้องรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ กังวลและข้อเสนอแนะต่าง ๆ และพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดกับวิถีชีวิตของประชาชนอย่างรอบด้าน

๓) นโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และอนุรักษ์ป่าซึ่งกันคน ออกจากป่า ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ป่าและภูเขาสูงโดยเฉพาะ การสูญเสียพื้นที่ทำการเกษตรแบบไร่นาวนเวียน ซึ่งเป็นระบบการทำเกษตรในพื้นที่ซ้ำในระยะสั้นและ ทิ้งช่วงให้ฟื้นตัวในระยะยาว อันเป็นแกนหลักต่อการดำรงชีวิต วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ กะเหรี่ยง คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๓ เห็นชอบหลักการแนวนโยบายและ หลักปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงและมอบหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ ตามที่กระทรวง วัฒนธรรมเสนอใน ๕ ประเด็น ได้แก่ (๑) อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม (๒) การจัดการทรัพยากร (๓) สิทธิในสัญชาติ (๔) การสืบมรดกทางวัฒนธรรม และ (๕) การศึกษา โดยในประเด็นด้านอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์และวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากร และการสืบมรดกทางวัฒนธรรม แบ่งเป็น ๒ ระยะ ดังนี้

ก. มาตรการฟื้นฟูระยะสั้น

(๑) ส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เรื่อง อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ (ethnic identity) และวัฒนธรรม ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชาติที่มีความหลากหลาย ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม

(๒) ยุติการจับกุมและให้ความคุ้มครองกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ที่เป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่อยู่ในพื้นที่ป่า

(๓) จัดตั้งคณะกรรมการหรือกลไกการทำงานเพื่อกำหนดเขตพื้นที่ ในการทำกิน การอยู่อาศัย และการดำเนินวิถีชีวิตตามวัฒนธรรม (Demarcation Committee/ Mechanism) เพื่อจัดการข้อพิพาทการใช้ประโยชน์หรือการถือครองพื้นที่ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยงกับหน่วยงานของรัฐ ที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้มีส่วนได้เสีย นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติงานทางด้านวิถีวัฒนธรรม และสิทธิมนุษยชน ตลอดจนนักมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มุ่งเน้นการส่งเสริมแนวทางการจัดการความขัดแย้งในเชิงสร้างสรรค์ (constructive dialogue)

/(๔) ส่งเสริม...

(๔) ส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนบนพื้นที่สูง เช่น การรักษาความหลากหลายของการสร้างพันธุ์พืช การสร้างความมั่นคงทางอาหาร การสร้างความสมดุลของระบบนิเวศผ่านระบบไร่หมุนเวียน

ข. มาตรการฟื้นฟูระยะยาว

(๑) เพิกถอนพื้นที่ที่รัฐประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้อ่อนุรักษ์ป่าสงวนซึ่งทับซ้อนกับที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง หากมีข้อเท็จจริงจากการพิสูจน์ที่ประจักษ์แล้วว่า กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้อยู่อาศัยดำเนินชีวิตและใช้ประโยชน์มาเป็นระยะเวลานาน หรือก่อนที่รัฐจะประกาศกฎหมายหรือนโยบายทับซ้อนพื้นที่ดังกล่าว

(๒) ส่งเสริมและยอมรับระบบไร่หมุนเวียนซึ่งเป็นวิถีวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงที่เอื้อต่อการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและวิถีชีวิตพอเพียง รวมทั้งผลักดันให้ระบบไร่หมุนเวียนของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

(๓) ส่งเสริมเกษตรพอเพียงหรือเกษตรทางเลือกที่ไม่ใช่เกษตรเชิงเดี่ยวหรือเกษตรเชิงอุตสาหกรรม

(๔) ส่งเสริม สนับสนุน และยอมรับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่และการจัดการของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม เช่น การออกโฉนดชุมชน

(๕) กำหนดพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษ โดยมีพื้นที่นำร่อง ได้แก่ พื้นที่บ้านห้วยหินลาดใน ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พื้นที่ตำบลโล้ว อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พื้นที่บ้านหนองมณฑา (มอวาคี) ตำบลแม่วิน อำเภอแม่ว่าง จังหวัดเชียงใหม่ และพื้นที่บ้านเลตองคุ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

๔) ผู้ถูกร้องที่ ๒ มีหนังสือที่ ทส ๐๔๑๐.๑๒๐๒/๒๖๒๔๗ ลงวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๖ แจ้งว่าได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามรายงานผลการตรวจสอบที่ ๑๒๔-๑๒๕/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๖ เรื่อง สิทธิชุมชน เกี่ยวเนื่องกับสิทธิในการจัดการที่ดินและทรัพยากร กรณีกล่าวอ้างว่า การเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติแม่เงาและอุทยานแห่งชาติถ้ำผาไททับที่ดินทำกินและขาดการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ที่เสนอแนะให้นำวิธีการจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ ไปใช้ในการจัดรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดพื้นที่ การขยาย และการเพิกถอนอุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่า (ป่าอนุรักษ์) ทุกแห่ง โดยสั่งการให้หน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติตามข้อเสนอแนะดังกล่าวแล้ว

/๓. ความเห็น...

๓. ความเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรณีตามคำร้องมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า ผู้ถูกร้องทั้งสองได้กระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อผู้ร้องทั้งสองและประชาชนในพื้นที่ กรณีกำหนดพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน ทับซ้อนกับพื้นที่ทางจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านแม่ลานคำ บ้านป่าคา และบ้านทรายมูล ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยขาดการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หรือไม่ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

๓.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐^๕ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน^๖ และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม^๗ ให้การรับรอง

/สิทธิของ...

^๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก

ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ฯลฯ

ฯลฯ

มาตรา ๔๓ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

ฯลฯ

ฯลฯ

(๒) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๗ รัฐต้อง

ฯลฯ

ฯลฯ

(๒) อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา พัฒนา บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๗๐ รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิต ในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข ไม่ถูกรบกวน ทั้งนี้ เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือสุขภาพอนามัย

^๖ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ข้อ ๑๗

(๑) ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเอง เช่นเดียวกับโดยร่วมกับผู้อื่น

(๒) บุคคลใด ๆ จะถูกริบทรัพย์สินโดยพลการไม่ได้

^๗ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ข้อ ๑ วรรคสอง เพื่อจุดมุ่งหมายของตน ประชาชาติทั้งปวงอาจจัดการโรคภัยและทรัพยากรธรรมชาติของตนได้อย่างเสรี โดยไม่กระทบต่อพันธกรณีใด ๆ อันเกิดจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการแห่งผลประโยชน์ร่วมกันและกฎหมายระหว่างประเทศ และประชาชาติจะไม่ถูกกลั่นแกล้งวิธีทางยังชีพของตนไม่ว่าในกรณีใด

ข้อ ๑๑ วรรคหนึ่ง รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับรองสิทธิของทุกคนในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับตนเองและครอบครัว ซึ่งรวมถึงอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัยอย่างเพียงพอ และสภาพการครองชีพที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินไว้เป็นหลักว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สิน และขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ และบุคคลย่อมมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอและดีขึ้นอย่างต่อเนื่องสำหรับตนเองและครอบครัว รวมทั้งไม่ถูกกลั่นแกล้งทางยังชีพของตนไม่ว่าในกรณีใด และให้การรับรองสิทธิของบุคคลและชุมชนที่จะใช้และได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คุ้มครองบำรุงรักษา ปันฟู และบริหารจัดการทรัพยากรเหล่านั้น อีกทั้งรัฐยังต้องดำเนินการส่งเสริมและคุ้มครองชาวไทยทุกกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิม สิทธิดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดหน้าที่แก่หน่วยงานของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิให้แก่บุคคลและชุมชน

๓.๒ จากการตรวจสอบปรากฏข้อเท็จจริงว่า อุทยานแห่งชาติออบขาน (เตรียมการ) ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการเตรียมการ ยังไม่ถูกกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ เมื่อปี ๒๕๓๕ ผู้ถูกร้องที่ ๑ สำรวจพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ขาน - แม่วาง ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ขานิน และป่าสงวนแห่งชาติป่าสะเมิง เพื่อจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติออบขาน จังหวัดเชียงใหม่ และคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๓๖ รับหลักการร่างพระราชกฤษฎีกา (อุทยานแห่งชาติออบขาน) เนื้อที่ประมาณ ๓๒๕,๙๓๗.๕ ไร่ ต่อมาผู้ถูกร้องที่ ๑ ปรับแก้แนวเขต และกันพื้นที่ทำกินของประชาชน พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์โดยหน่วยงานอื่น ตลอดจนพื้นที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน ออกจากเขตเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน คงเหลือเนื้อที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน ๑๔๗,๙๘๖ ไร่ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑ ผู้ถูกร้องที่ ๑ สำรวจพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าสะเมิงบริเวณบ้านทรายมูล ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนบ้านทรายมูล โดยประชาชนเป็นผู้นำเดินสำรวจและให้เจ้าหน้าที่ของผู้ถูกร้องที่ ๑ จับพิกัด GPS โดยผู้ถูกร้องที่ ๑ กันพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย และที่สาธารณประโยชน์ เนื้อที่ ๔,๓๒๙ ไร่ ออกจากพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน และผู้แทน [REDACTED] ชุมชนบ้านแม่ลานคำ และบ้านป่าคา ประสงค์ให้กันพื้นที่ป่าอีก ๒๔,๕๓๗ ไร่ ออกจากเขตเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ทางจิตวิญญาณและบางส่วนเป็นไร่หมุนเวียน

ผู้ถูกร้องที่ ๑ ตัวแทน [REDACTED] และชุมชนบ้านแม่ลานคำและบ้านป่าคา ร่วมกันสำรวจพื้นที่ ๘ หย่อมบ้าน ของบ้านแม่ลานคำและบ้านป่าคา ระหว่างวันที่ ๑๖ - ๒๘ มกราคม ๒๕๖๒ ผลการสำรวจพบพื้นที่จิตวิญญาณ รวมทั้งสิ้น ๓๖๘ จุด และพื้นที่ไร่หมุนเวียน ๖๗ แปลง อยู่ในเขตพื้นที่ /เตรียมการ...

รัฐภาคีจะต้องดำเนินขั้นตอนที่เหมาะสมเพื่อประกันการทำให้สิทธินี้เป็นจริง โดยรับรองความสำคัญอย่างแท้จริงของความร่วมมือระหว่างประเทศบนพื้นฐานของความยินยอมโดยเสรี

เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ ๓๖ แปลง คาบเกี่ยวระหว่างในเขตและนอกเขตเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ ๑๒ แปลง และอยู่นอกเขตเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ ๑๙ แปลง รวมเนื้อที่ประมาณ ๓,๐๗๑.๒๙ ไร่ และไร่มุมนเวียนส่วนมากมีอายุระหว่าง ๒๕ - ๕๒ ปี มีเพียง ๓ แปลงเท่านั้นที่มีอายุประมาณ ๔ ปี (มีการใช้ประโยชน์ต่อเนื่อง) และอยู่นอกเขตเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๕ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๖ (เชียงใหม่) และผู้ถูกร้องที่ ๑ จัดประชุมรับฟังความคิดเห็นผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนที่เกี่ยวข้อง และประชาชน ต่อการกำหนดพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติออบขาน จังหวัดเชียงใหม่ ณ ที่ว่าการอำเภอสะเมิง โดยมีคณะอาจารย์จากมหาวิทยาลัยศิลปากรและมหาวิทยาลัยแม่โจ้เป็นผู้ดำเนินกระบวนการ โดยให้ประชาชนดาวน์โหลดเอกสารประกอบจาก QR Code ผู้ร้องทั้งสองได้เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ และผู้ร้องที่ ๑ เห็นว่ากระบวนการรับฟังความคิดเห็นเป็นรูปแบบการตั้งคำถาม ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ และผู้ร้องที่ ๒ เห็นว่ากระบวนการจัดทำแนวเขตอุทยานแห่งชาติออบขานไม่มีความโปร่งใส และผู้ถูกร้องที่ ๑ ไม่ใส่ใจผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน เนื่องจากภายหลังจากการเดินสำรวจแนวเขตร่วมกันระหว่างผู้ถูกร้องที่ ๑ กับประชาชนเมื่อประมาณ ๑๐ ปีที่แล้ว ผู้ถูกร้องที่ ๑ ไม่นำแผนที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขานมาชี้แจงต่อประชาชนในพื้นที่

๓.๓ พิจารณาแล้วเห็นว่า การที่ผู้ถูกร้องทั้งสองประกาศให้พื้นที่บ้านแม่ลานคำ บ้านป่าคา และบ้านทรายมูล ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน โดยสำรวจที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน ไร่มุมนเวียน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงร่วมกับผู้นำชุมชน ประชาชน และตัวแทน [REDACTED] และปรับปรุงเนื้อที่และรูปแบบที่ตามที่ได้สำรวจร่วมกันแล้ว แม้ผู้ถูกร้องที่ ๑ จะกันพื้นที่อยู่อาศัย และที่ทำกินของประชาชนออกจากพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน แต่ยังคงเหลือพื้นที่ทางจิตวิญญาณที่ยังไม่ได้กันออกอีกประมาณ ๒๔,๕๓๗ ไร่ ย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิในการจัดการ บำรุงรักษาและอนุรักษ์ พื้นฟู วิถีชีวิตตามวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ทั้งที่รัฐต้องดำเนินการส่งเสริมและคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๐ ให้สอดคล้องกับหลักการและแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)^๔

/ประกอบกับ...

^๔ เป้าหมายที่ ๑ ยุติความยากจนในทุกรูปแบบในทุกที่ เป้าหมายที่ ๒ ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร และยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน และเป้าหมายที่ ๑๕ ปกป้องฟื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศแบบอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน

ประกอบกับการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนที่เกี่ยวข้อง และประชาชน ต่อการกำหนดพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติออบขานของผู้ถูกร้องทั้งสองในระดับอำเภอ เป็นการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นเพียงอำเภอละหนึ่งครั้งและใช้เวลาเพียงหนึ่งวัน ย่อมไม่เพียงพอ และครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมากที่จะแสดงความคิดเห็นและข้อห่วงกังวลได้ครบทุกคน อีกทั้ง ผู้ได้รับผลกระทบตามคำร้องนี้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่ห่างไกลจากตัวอำเภอ การเดินทางมายังที่ว่าการ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ย่อมมีค่าใช้จ่ายสูง และเป็นไปด้วยความยากลำบาก นอกจากนี้ การแนบ เอกสารประกอบการรับฟังความคิดเห็นในรูปแบบ QR Code เป็นรูปแบบที่ยากต่อการเข้าถึงของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีข้อจำกัดในการใช้งานเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและการพิมพ์เอกสาร รวมถึงอาจไม่เข้าใจ ถ้อยคำในเอกสารซึ่งเป็นภาษาไทยที่มีความซับซ้อน จากข้อเท็จจริงดังกล่าวเห็นว่า การกำหนดพื้นที่ เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขานทับซ้อนกับพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนชาติพันธุ์ กระเหรี่ยงบ้านแม่ลานคำ บ้านป่าคา และบ้านทรายมูล ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ และการจัดการรับฟังความคิดเห็นต่อการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขานของผู้ถูกร้องทั้งสองยังไม่ รอบด้านครอบคลุม อันเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลและชุมชนในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ ค้ำครอง บำรุงรักษา ปันฟู และบริหารจัดการทรัพยากรเหล่านั้น จึงรับฟังได้ว่าการกระทำหรือละเลย การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เห็นควรเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการ ป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนและมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครอง สิทธิมนุษยชน ต่อผู้ถูกร้องทั้งสอง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป

๔. มติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในคราวประชุม ด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๕๒/๒๕๖๖ เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๖ จึงมีมติว่า การกำหนดพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขานทับซ้อนกับพื้นที่ทางจิตวิญญาณของ ชุมชนชาติพันธุ์กระเหรี่ยงบ้านแม่ลานคำ บ้านป่าคา และบ้านทรายมูล ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยขาดการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เป็นการกระทำหรือละเลยการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ให้เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไข การละเมิดสิทธิมนุษยชน และมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

/ต่อผู้ถูกร้อง...

ต่อผู้ถูกร้องทั้งสอง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงวัฒนธรรม ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๑) และ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๑) และ (๓) ประกอบ มาตรา ๓๖ และมาตรา ๔๒ เพื่อดำเนินการ ดังนี้

๔.๑ มาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิด สิทธิมนุษยชน

ให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ จัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อการกำหนดพื้นที่ เป็นอุทยานแห่งชาติออบขาน โดยดำเนินการดังนี้

๔.๑.๑ นำแผนที่พื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน ซึ่งกัน พื้นที่อยู่อาศัย ที่ทำกินของประชาชน ไร่นา สวน พื้นที่ทางจิตวิญญาณ ป่าใช้สอย รวมถึงสถานที่ ซึ่งประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน และเอกสารประกอบการประชุมซึ่งจัดพิมพ์เป็นกระดาษให้ผู้นำชุมชน ตามคำร้องนี้นำไปตรวจสอบร่วมกับประชาชนในพื้นที่ก่อนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

๔.๑.๒ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ระดับหมู่บ้านในทุกหมู่บ้านที่เกี่ยวข้อง โดยเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านทุกคนสามารถเข้าร่วม จากนั้นจึงจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นระดับตำบลในทุกตำบลที่เกี่ยวข้อง โดยมีผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและประชาชนเข้าร่วม และระดับอำเภอในทุกอำเภอที่เกี่ยวข้อง โดยมีนายอำเภอ ฝ่ายปกครอง ท้องที่ ตัวแทนประชาชน สื่อมวลชนท้องถิ่น และนักวิชาการเข้าร่วม ตามลำดับ โดยการรับฟังความคิดเห็น ไม่ควรตั้งคำถามชี้นำ แต่ต้องให้ประชาชนได้เสนอความเห็น ข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ ในพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน และข้อมูลการดูแลรักษาป่า ได้อย่างอิสระ

๔.๑.๓ บันทึกความคิดเห็น ข้อห่วงกังวลของประชาชนเกี่ยวกับการ ใช้ประโยชน์ในพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติออบขาน และข้อมูลการดูแลรักษาป่าโดยละเอียด เพื่อให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ รายงานข้อมูลดังกล่าวพร้อมเชิญตัวแทนผู้แสดงความคิดเห็นเข้าร่วมประชุมเพื่อ นำเสนอข้อมูลและความคิดเห็นต่อคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ

ทั้งนี้ ให้เริ่มดำเนินการภายใน ๙๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้

๔.๒ มาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

ให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงวัฒนธรรม ร่วมกับชุมชนบ้านแม่ลานคำ บ้านป่าคา และบ้านทรายมูล ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

/ดำเนินการ...

ดำเนินการเกี่ยวกับการประกาศเขตวัฒนธรรมพิเศษ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๓ เรื่อง แผนนโยบายและหลักปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ในพื้นที่ไร่มุนเวียน พื้นที่ทางจิตวิญญาณ รวมถึงสถานที่ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์

นางปรีดา คงแป้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี

นางสาวศยามล ไกยูรวงศ์

นางสาวปติกาญจน์ สิทธิเดช

นายवलันต์ ภัยหลีกถี้

นางสาวสุภัทรา นาคะผิว

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

